

A HONVÉDSÉG LEHETSÉGES FELADATAI A VÁLSÁG- MEGELŐZÉS ÉS VÁLSÁGKEZELÉS SORÁN¹

Siku László mk. alezredes
ZMNE doktorandusz hallgató

Az 1980-as és 90-es évtizedek fordulóján végbement mélyreható politikai és társadalmi változások, a hidegháború és a kelet-nyugati szembenállás megszűnése gyökeresen megváltoztatta a világ biztonságpolitikai helyzetét. Hatásait tekintve méltán nevezhetjük történelminek e változást, mely átformálta a világ, különösen Európa arculatát. A folyamat kézzelfogható tényei és kilátásai jelentős pozitív változásokat eredményeztek a közép- és kelet-európai országok és a nemzetközi közösség viszonyában, megnyitva az utat az új, tartalmasabb kelet-nyugati párbeszéd felé. Mindezek kiváltottak egy kihívásoktól-kockázatoktól és veszélyforrásoktól mentes békésebb – biztonságosabb jövőképet, mely sajnos hamar szertefoszlott, mivel az átalakulás és gazdasági gondok miatt újra éledtek és felerősödtek a mélyben régóta megbúvó nemzetiségi, vallási ellentétek és nacionalista indulatok, területi követelések, valamint az újjáéledő nagyhatalmi igények.

Új biztonsági környezet

Az új helyzet megkövetelte a biztonsággal kapcsolatos korábbi felfogásunk teljes átalakítását, melynek hatására napjainkban a biztonságról, biztonságpolitikáról sokan és sokoldalúan gondolkodnak, hisz szükség van a korunknak megfelelő modern biztonság felfogásra és olyan koncepció kidolgozására, amely szavatolja az államok létérdekeit. A biztonság

¹ A MH Tudományszervező Tanácsa – a HVK Tudományszervező Osztály 1999. évi pályázatán különdíjat nyert – A Magyar Honvédség szerepe és lehetséges feladatai, foganatosítandó rendszabályai a válságkezelés során – című tanulmány rövidített változata

alapkérdéseiben mind jobban érzékelhető a közeledés, de még nincs egységes állásfoglalás, amelyet minden ország egyformán elfogad.

Okait én a következőkben látom:

- mivel a biztonság fogalma és tartalma természetesen mindig történelmi környezetben van beágyazva, így korszakonként folyamatos változáson megy át az objektív és szubjektív feltételek módosulása következtében;
- az egyes országok, államok, szövetségi rendszerek helyzete, körülményei igen különbözőek, mások a fenyegetettség reális feltételei és más a fenyegetettség érzetük;
- a biztonság szavatolásáról, fenntartásának-erősítésének útjairól és módjairól különböző nézetek, nézetrendszerek, valamint „iskolák” alakultak ki.

„Mindezek hatásaképp napjainkban sincs a biztonság fogalmára egységes definíció, azt a szakirodalmak a következőképp határozzák meg:

„A biztonság a fizikai veszély hiányát vagy e veszéllyel szembeni védelmet jelenti...”²

Ugyanezt a fogalmat tükrözi a hadtudomány jelenlegi állapotát összegző Magyar Hadtudományi Lexikon is: „... egyéneknek, csoportoknak, országoknak, régióknak szövetségi rendszereknek a maguk reális képességein és más hatalmak nemzetközi szervezetek hatékony garanciáin nyugvó olyan állapota, helyzete és annak tudati tükröződése, amelyben kizárható vagy megbízhatóan kezelhető az esetlegesen bekövetkező veszély....”³

Az idézett *biztonság* fogalmak közös jellemzője a veszély hiánya és a vele szembeni védettség. Azonban a nemzetközi tapasztalatok is arra irányítják rá a figyelmet, hogy a biztonság nemcsak a külső veszélyek és fenyegetések

² Dr. Fülöp Imre: A Magyar Köztársaság biztonságpolitikája. Bp. ZMKA. Szemelvények 1994/1. 21. p.

³ Magyar Hadtudományi Társaság: Hadtudományi Lexikon. Bp. 1995. 144. p.

elhárítására, illetve az ellenük való eredményes és hatékony védekezés feltételeinek megteremtésére irányul, hanem egyre növekvő mértékben az országon (nemzeten) belüli feszültségek (etnikai, vallási, nemzetiségi, stb.) viszályok, természeti és ipari katasztrófák, stb. veszélyek semlegesítését is magába foglalja, s így a biztonságot csak a különböző tényezők *politikai, gazdasági, szociális (emberi jogi), ökológiai (környezetvédelmi), katonai tényezők* együttes alkalmazásával lehet garantálni. Az új helyzetnek megfelelően hazánk is a biztonságot *átfogó* módon értelmezi, valamint *oszthatatlannak* tekinti, melyek jól tükröződnek megnyilatkozásaink, tetteink és kötelezettségvállalásaink összhangjában, valamint dokumentumainkban.⁴

Mint arra már az előbbieken is utaltam a végbement változás kapcsán a kihívásoktól- kockázatoktól és veszélyforrásoktól mentes békésebb – biztonságosabb jövőképünk szertefoszlott ugyan, de nagy jelentőségű volt, a biztonsággal kapcsolatos felfogásunk megváltoztatásán túl az a tény-felismerés, hogy az új helyzetnek megfelelően, annak folyamataira, eseményeire, problémáira csakis új módszerekkel, elvekkkel, eljárásokkal lehet eredményesen reagálni, melyek tudományos alapú kimunkálása érdekében nagy hangsúlyt kell helyezni a biztonságot veszélyeztető kihívások, kockázatok és veszélyforrások vizsgálatára globális, regionális, a NATO érdekeltség területein, valamint hazánk vonatkoztatásában, hogy módunk nyíljon az általunk kinyilvánított demokratikus berendezkedésű jogállam értékrendjének mind teljesebb realizálására, s az ehhez szükséges biztonság és stabilitás garantálására. Azonban számos olyan nyugtalanító kihívást-veszélyt észlelhetünk a környezetünkben és a világban, amelyek fenyegethetik hazánk és

⁴ Lásd: Magyar Közlöny: A Magyar Köztársaság Alkotmánya. 1990. 84. szám.

Az Országgyűlés 94/1998. (XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Magyar Közlöny 1998. évi 120. szám.

Honvédelmi Közlöny: 1993. évi CX. törvény a honvédelemről. 1994. CXXI. évf. 1. szám.

Magyar Közlöny: 1998. évi LXXXIX. törvény, mely az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről módosítása. 1998. 118. szám

szövetségeseink biztonságát, a békét és a stabilitást, amelyek véleményem szerint az alábbiak:

- *A politikai biztonságot fenyegető kihívások-kockázatok és veszélyforrások:* az államok, valamint a meglévő biztonsági szervezetek és intézmények politikájának, konzultációs mechanizmusainak, lépéseik összehangoltságának és egymást kiegészítő jellegének fogyatékosságai és az új körülményekhez való nem megfelelő igazodása; az instabil politikai struktúrák; a nemzeti érdekek túlhangsúlyozása; az államok közötti megoldatlan területi viták; az alapvető nemzetközi normák megsértése, a nemzetközi egyezmények be nem tartása; a nemzetközi közösségek határozatlansága és politikai akaratának hiánya a közös elvek megvédésére stb. ***A gazdasági biztonságot fenyegető kihívások-kockázatok és veszélyforrások:*** az államoknak a specifikus ellátási forrásoktól, így az energiaforrásoktól való függősége csökkenő energiatartalékok az energia pazarló felhasználása; az államok közötti gazdasági aránytalanságokból, különbségekből származó társadalmi feszültségek stb. ***Szociális, emberi jogi kihívások-kockázatok és veszélyforrások:*** az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok megsértése, a szélsőségek térnyerése; az etnikai, kulturális, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben nem tartása; a jogrendszer törékenysége, a szabadságjogok elégtelen mértékű garanciája stb.
- *A környezeti biztonságot fenyegető kihívások-kockázatok és veszélyforrások:* a természeti erőforrások felélése, a levegő és a vizek szennyezése, az erdők pusztítása, a termőföldek károsítása, a növény – és állatfajok kipusztítása; a környezetkárosító iparfejlesztés és polgári tevékenységek; a természeti – és ipari katasztrófák – a nem kielégítő biztonsági követelményekkel működő atomerőművek üzemeltetése stb.

- *A katonai kihívások-kockázatok és veszélyforrások:* a fegyveres erők léte, alkalmazásuk és ebből eredően a fenyegetéssel élés lehetősége; kiterjedt fegyverkezés, különösen a feszültségektől terhes régiókban; a fegyverzet ellenőrzési kötelezettségek be nem tartása; a fegyverek és fegyvergyártási technológiák illegális el – és átadása, a tömegpusztító fegyverek elterjedése; növekvő hajlandóság erő alkalmazására a külső és belső problémák rendezésében; a fegyveres erők feletti politikai – polgári kontroll, ellenőrzés nem kielégítő mértéke stb.

Hazánk számára ezek a veszélyek az alábbi következményekkel járhatnak: a NATO érdekeltségi zónáján belül, vagy azon kívül hazánk is részt vesz a haderő különféle kötelekeivel a katonai jellegű, valamint a nem katonai jellegű válságok, konfliktusok kezelésében; egyes országoktól való politikai elszigetelődés, mely magában hordozza a gazdasági, kulturális és katonai kapcsolatok szétesését is ezen országok vonatkozásában, valamint részükről a provokációk, fegyveres konfliktusok veszélyét; a nagyarányú migráció kapcsán, zavarok keletkezhetnek a lakosság és a menekültek ellátásában; a bűnöző csoportok-maffiák és a feketegazdaság tevékenysége felerősödik és mivel időközben cél országgá váltunk a piac birtoklása érdekében a maffiák között folyik a fegyveres leszámolás.

Röviden a válságról és válságkezelésről

Az előbbieken elemzett kihívások-kockázatok és veszélyforrásokról, ugyanakkor azt is el kell mondanom, hogy azok komplex módon jelentkeznek és az államhatárokon átnyúló hatásaikkal, a területi kiterjedésüktől, valamint a veszélyeztetés jellegétől függően az adott régióban, vagy az országban előidézhetnek a biztonságra hátrányos nem katonai, vagy katonai jellegű válsághelyzetet. Természetesen a válság és válságkezelés nem új keletű kifejezés, az hozzátartozik az emberiség történetéhez. Kialakulásukkor

hosszabb, vagy rövidebb lappangási idő után nyílttá válnak addigi latens veszélyforrásaik, intézkedéseket követelnek és valamilyen irányban befolyásolják korukat.

A szakirodalmak a következőképp definiálják a válságot és válságkezelést:

„A válság: a társadalom egészében vagy különböző területein kialakuló nagymértékű egyensúly hiány, amely a társadalom életében jelentős zavarokat okoz.”⁵

„A válság: a társadalom egészében, vagy különböző területein kialakult, a társadalomra, az állam biztonságára veszélyes sokrétű események láncolata, melyek a szokványos jogi eszközökkel már nem kezelhetők.”⁶

„A válság: egy olyan helyzet, amely fenyegeti az elsődleges célokat, korlátozza a rendelkezésre álló időt, valamint váratlanul éri a döntéshozókat.”⁷

Ezen néhány, valamint a szakirodalmakban fellelhető válságfogalmakat elemezve véleményem szerint a válság: egy olyan állapot-helyzet, amikor nemzeti vagy nemzetközi szinten veszélyeztetettek az érdekek és a szokásos kormányzati eljárás módok elégtelenek a helyzet hatékony kezeléséhez.

„A válságkezelés: a politikai reagálások modulálása ingatag helyzetben, a saját érdek érték képviselője érdekében. Ne kényszerítse az ellenfelet akcióreakció végrehajtására. Számos tekintetben jó politikai és diplomáciai lépések sorozata.”⁸

„A válságkezelés: a diplomáciai és katonai lépések sorozata. A válság kezelésben elengedhetetlen a megoldást elősegítő nemzetközi szervezetekkel

⁵ Siposné dr. Kecskeméthy Klára – Dr. Szternák György – Zimán Ferenc: A válságok kialakulása, lehetséges formái és a válságkezelés elméleti alapjai. Bp. ZMNE. 1996. 14. p.

⁶ Dr. Laczkó Mihály: Tanulmánykötet a válságkezelés katonai feladatainak témaköréből. Bp. ZMKA. 1996. 1.p.

⁷ Charles, Herman: Válságkezelés, konfliktusmegoldás és - megelőzés – Szeminárium – Bp. ECFSS. 1999. 4.p.

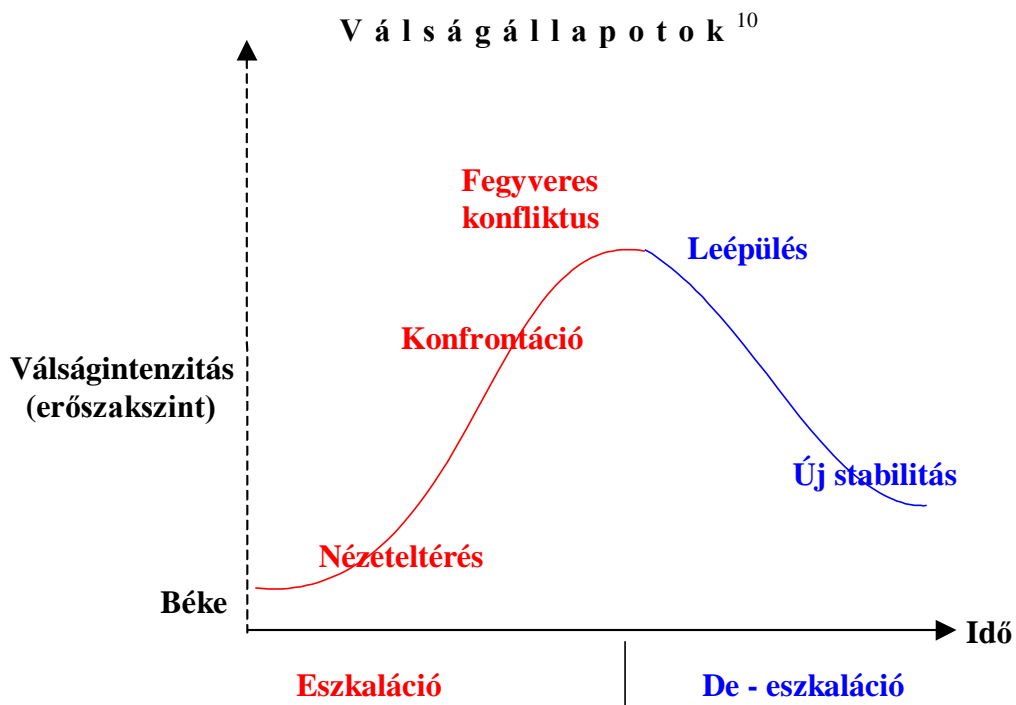
⁸ Dr. Kőszegvári Tibor: A válságkezelés aktuális problémái. Bp. Akadémiai Közlemények 202. szám. 227.p.

való folyamatos kapcsolat tartás, valamint a válságban érintett országokkal való konzultáció...⁹

Elemmezve a válságkezelés szakirodalmakban is rögzített fogalmait, véleményem szerint a válságkezelés: döntéshozatal, amely arra irányul, hogy a problémát kezeljük, megoldjuk s annak eskalálódását-kiterjedését meggátoljuk. Ha elemezzük a válság, válságkezelés fogalmakat és a kialakulásuk okait, akkor megállapíthatjuk, hogy:

- a válság nemcsak *veszélyeket*, hanem *lehetőségeket* is magába foglal, *lehetőség* például a válság korai felismerése, mely elősegíti a hatékony kezelés feladatainak megvalósítását, vagy *lehetőség* van a válságkezeléshez szükséges személyek kiválasztására, szervezetek kialakítására, valamint a korábban kialakított szervezetek működési hibáinak kijavítására;
- a fogalom nemcsak *állapotot*, hanem *follyamatot* is jelöl, melyben a válság események sorozata, melyek szakaszokra bonthatók, ahol minden beérkező eseménynek — információnak jelentősége van a válság korai felismerése, kezelése szempontjából. Ezt a folyamatot szemléltetem az alábbi ábrán.

⁹ A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadműveleti Utasítása . ÁLT/62. 1994. 56.p.

- felszámolása mint tevékenység egy ismétlődő folyamat, amely magába foglalja a tervezés és végrehajtás időszakait. Ez a folyamat mindaddig ismétlődik amíg a válságkezelés, valamint azok következményeinek felszámolása sikerrel be nem fejeződik.

Az is nagyon jól látható, hogy a válságok — kevés kivétellel — nemzetközi szinten alakulhatnak ki, így a válságkezelés, melyre a szakemberek a 80 – as évektől több eljárési módot dolgoztak ki és javasoltak alkalmazásra,¹¹ mára a nemzetközi politika fő vonalába lépett elő és azok megelőzésére való törekvés egyre inkább politikai céllá vált, mind a regionális-és nagyhatalmak, mind a nemzetközi szervezetek részéről. Így a válságkezelés számos nemzetközi szervezetet foglal magába, az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), az Európai Biztonsági Együttműködési Szervezet (EBESZ), a Nyugat-európai Unió (WEU), az Észak - atlanti Szerződés Szervezete (NATO), Euro-atlanti

¹⁰ NATO Általános Válságkezelési Kézikönyv. HVK E-A IMCS, Bp. 1995. 10.p.

¹¹Siposné dr. Kecskeméthy Klára – Dr. Szternák György – Zimán Ferenc: A válságok kialakulása, lehetséges formái és a válságkezelés elméleti alapjai. Bp. ZMNE. 1996. 17. p.

Partnerségi Tanács (EAPC) elsődlegesen a válságmegoldásra összpontosítanak míg az, ENSZ humanitárius ügyek koordinációs hivatala (UNOCHA), ENSZ menekültügyi főbiztosa (UNHCR), Egészségügyi Világszervezet (WHO), Euro-atlanti Katasztrófaelhárítást Koordináló Központ (EADRCC) és más Nem kormányzati szervezetek (NGO)-k, Polgári Védelmi Bizottságok (CPC)-k, a katasztrófa segítségnyújtásra összpontosítanak.

A fegyveres erők szerepe a válságkezelésben

Számos politikus és szakértő véleménye alapján a válságkezelés napjainkban elsősorban politikai, diplomáciai, gazdasági-szociális feladat, valamint humanitárius tevékenység, de végső esetben szükség lehet a katonai erő alkalmazására is. Jelenleg a politikai és diplomáciai eszközökkel kapcsolatban kétféle irányzat ismert — az *első irányzat álláspontja*, hogy a válságkezelést teljes egészében a jelenleg meglévő és a jövőben kialakítandó nemzetközi szervezetek fogják megoldani. *A másik irányzat* viszont a válságok kezelésének felelősségét elsősorban a nagyhatalmakra hárítja miközben a nemzetközi szervezeteknek pl. az ENSZ-nek, az EBESZ-nek, az EU-nak stb. csak irányító szerepük lenne a válságkezelésben.

Általánosan elfogadott nézet viszont az, hogy a katonai erővel alátámasztott politika és diplomácia hatékonyabban képes megoldani egy térség, régió vagy, egy ország biztonságával összefüggő feladatokat, amely viszont nem nélkülözheti a politikai és katonai lépések jól összehangolt együttes tevékenységét. Az is tény viszont, amit számos kutató¹² tanulmányában kifejt, hogy a fegyveres erők szerepe jelentősen megváltozott, illetve változik a jövőben, melynek megfelelően alapvetően a békét támogatják; az összeütközés célja többé nem a hadszíntéren aratott teljes győzelem, hanem a hosszú távú

¹² Däniker, Gustav: Wende Golfkrieg. Vom Wesen und Gebrauch zukünftiger Streitkräfte. Report-verbag, Frankfurt am Main, 1992. 18. p.
Lennart, Souchon: Biztonságpolitika és stratégia a XXI. század kezdetén. Bp. Hadtudomány 1995. 2.szám 123-128. p.

stratégiai értelemben elért siker; a hadműveleti tervezést véglegesen meg kell szabadítani a tömegméretekben történő gondolkodásmódtól; meg kell vizsgálni milyen legyen a fegyveres erők harcképessége a várható feladatok függvényében; a fegyveres erőket, jól képzett, mozgékony alegységekből és egységekből célszerű szervezni, amelyek minden szempontból alkalmasak, vagy csak minimális átszervezést igényelnek, a nemzetközi méretekben történő együttműködésben; a katonai felső vezetés olyan választható lehetőségekből álló hadműveleti tervezést alkalmazzon, amely a politikai vezetés számára többféle döntési lehetőséget nyújt a válságkezelés során.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a fegyveres erők (haderők) az új évezred küszöbén minden korábbinál bonyolultabb helyzetbe kerültek, azok átalakításán, átszervezésén túl át kell értékelni a haderők szerepét és feladatait, valamint a tudományos technikai forradalom felgyorsulása miatt egyre erőteljesebben vetődik fel a technikai lépéstartás s még inkább a lépésváltás igénye, hogy a válságkezelésre alkalmas fegyveres erőkkel szembeni követelményeket képesek legyenek teljesíteni.

A Magyar Honvédség szerepe a válságkezelésben

A Magyar Honvédség rendelkezik vezetési feltételekkel, ügyeleti szolgálati rendszerrel és mobilizálható erőkkel-eszközökkel, amely lehetővé teszi számára, hogy részt vegyen bármely típusú válság megelőzésében és kezelésében, ami szinte minden esetben kizárja a „rendes” parlamenti-kormányzati és közigazgatási eljárások alkalmazását. Általában a hatáskörök kiterjesztésére és új parlamenti-kormányzati jogkörök bevezetésére van szükség, melyek alapvető jogi háttérét az Alkotmány biztosítja.

Minősített időszakok vázlatos rendszere

Alkotmányos minősítés	<i>Rendkívüli állapot</i> (Alkotmány 19.§ (3) bek. H. pont)	<i>Szükségállapot</i> (Alkotmány 19.§ (3) bek. i. pont)	<i>Veszélyhelyzet</i> (Alkotmány 35.§ (1) bek. i. pont) (Pv. Törvény 2. § (2) bek.)	<i>Váratlan támadás</i> (Alkotmány 19/E. § (1) bek)
Veszély iránya	Külső Veszély	Belső társadalmi konfliktus, katasztrófa	Katasztrófa	Külső veszély
Alkotmányos tényállás	- hadiállapot, - háborús veszély	- az alkotmányos rend megdöntésére, a hatalom erőszakos megszerzésére irányuló cselekmények, -terror jellegű cselekmények, -természeti , vagy ipari katasztrófa	- Alkotmány szerinti elemi csapás - Pv. törvény szerinti veszélyhelyzet	- Külső fegyveres csoport váratlan támadása
Hatalmi centrum	<i>Honvédelmi Tanács</i>	<i>Köztársasági Elnök</i>	<i>Kormány</i>	<i>Kormány</i>

A minősített időszakok közös jellemzője, hogy az állam életét, rendes működését, az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát fenyegető belső, vagy külső eredetű társadalmi, illetve természeti, technikai jellegű erőhatás megjelenése veszélyezteti és ennek elhárítására, illetve bekövetkezése esetén következményei felszámolására - az Alkotmány felhatalmazása alapján - a rendkívüli jogrend eszközei vehetők igénybe. A rendkívüli jogrenden alapuló hatalom gyakorlása az általános, normál időszaki működéstől való időleges és részleges eltérést jelent, ami a kormányzati és egyéb államigazgatási - egyes minősített időszakokban az önkormányzati - szervek szervezeti felépítésének, működésének és hatáskörének átrendezésével, az állampolgári jogok korlátozásával, a gazdasági folyamatokba való fokozott állami beavatkozással jár együtt.

A Magyar Köztársaság fegyveres erőire vonatkozó honvédelmi törvény az alábbiakat határozza meg:

- *igénybevétel:* a honvédség igénybevétele az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 23. § értelmében nem más, mint a honvédség személyi állományának és fegyverrel fel nem szerelt technikai eszközeinek kirendelésével történő feladat ellátása, *fegyverhasználati jog nélkül;*
- *felhasználás:* a honvédség felhasználása az 1998. évi LXXXIX. törvény, mely az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről módosítása 14. § értelmében a fegyveres erők által a szükségállapot feladatok körében végzett karhatalmi tevékenység, illetve a katasztrófa-elhárításban és humanitárius segítségnyújtásban történő részvétel, *szükség esetén fegyverhasználati joggal;*
- *alkalmazás:* a honvédség alkalmazása az 1998. évi LXXXIX. törvény, mely az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről módosítása 14. § értelmében a fegyveres erők rendeltetésszerű használata, harctevékenység.

A jelenleg hatályos alkotmányi és törvényi szabályozás lefedi a fegyveres, valamint a nem fegyveres tevékenységek kezelésében a fegyveres erők törvényes részvételi lehetőségeit.

Mindezek alapján levonható az a következtetés, hogy a Magyar Honvédség helyét és szerepét a válságkezelésben a kialakult válsághelyzet jellemzői és a kezelésére meghozott állami döntések határozzák meg.

A Magyar Honvédség lehetséges feladatai a válság-megelőzés és a válságkezelés során

A rendszerváltozás óta megalkotott törvények egyértelművé tették, hogy az ország védelme nemcsak a fegyveres erők ügye. Mindezt fémjelzik „A

Honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 1 § (1-bek),¹³ valamint a legutóbbi a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei, mely szerint: „A Magyar Köztársaság a honvédelmet az állampolgárok közös felelősségvállalásán alapuló nemzeti ügynek tekinti....”¹⁴ A dokumentumban az is kifejtésre kerül, hogy a Magyar Köztársaságnak biztonságpolitikája eszközeként továbbra is szüksége van hiteles fegyveres erőre, mely egyben képes kell legyen a Szövetség biztonságához is hozzájárulni. Ezen elvárások, a biztonsági környezet, a politikai, gazdasági-társadalmi változások a technika fejlődése, változása miatt, azonban módosul a katonai erő küldetése, feladata, s ennek megfelelően pedig a szervezete állománya és működése is.

Jelenleg a Magyar Köztársaság fegyveres erejével szemben:

alapkövetelmény: legyen képes az országot veszélyeztető fegyveres konfliktusok megelőzésében, a kialakuló válságok kezelésében való részvételre;

- *fő feladata:* „Magyarország szuverenitásának és területi épségének védelme és - az Észak-atlanti Szerződés alapján - hozzájárulás a Szövetség kollektív védelméhez;
- *további feladata:* hozzájáruljon más, közösen vállalt szövetségi küldetésekhez, részt vegyen a nemzetközi szervezetek égisze alatt zajló nemzetközi béketámogató és humanitárius akciókban, valamint súlyos ipari, civilizációs, illetve természeti katasztrófák elhárításában.”¹⁵

Mindezek jól mutatják, hogy a fegyveres erő funkciói is megváltoztak. A hadviselési funkcióval szemben előtérbe került a válság-megelőzésében, illetve

¹³ A Honvédelemről szóló 1993. Évi CX. törvény Honvédelmi Közlöny, CXXI. évf. 1.szám 4.p.

¹⁴ Az Országgyűlés 94/1998. (XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Magyar Közlöny 1998.évi 120. szám. 13.p.

¹⁵ Az Országgyűlés 94/1998. (XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. Magyar Közlöny 1998.évi 120. szám. 14.p.

a válságkezelésben való aktív részvétel, mely természetesen meg kell hogy jelenjen a katonai doktrínákban.

Így a Magyar Honvédség (részei) feladatai a válság-megelőzésében, illetve a válságkezelésben a következők lehetnek:

- Magyar Köztársaság szuverenitásának és állampolgárai biztonságának garantálása,
 - a veszélyeztetett határszakasz megerősítése, fegyveres csoportok visszaszorítása, lefegyverzése, valamint a légvédelem erőkifejtésének az adott irányba történő áthelyezése;
 - a veszélyeztetett, - valamint súlyos ipari-civilizációs, illetve természeti katasztrófák - körzetében az állampolgárok élet- és vagyonvédelme, a nemzetgazdaság működését biztosító objektumok őrzése és védelme;
 - a tömeges méretű migráció kezelése, együttműködés a határrendészeti és rendvédelmi kijelölt erőkkel.
- Regionális konfliktus és válság kezelésében történő részvétel a NATO tagállamok területén belül és kívül.
- A NATO tagállamok elleni stratégia szintű támadás elhárításában való részvétel.

A Magyar Honvédség által foganatosítható rendszabályok a válság-megelőzés és a válságkezelés során

Mind a fegyveres, mind a nem fegyveres tevékenységekkel kapcsolatos válságkezelés során a katonai rendszabályok bevezetése és alkalmazása rendkívüli figyelmet és körültekintést igényel, mivel egyrészt meg kell felelniük az ország biztonsága szavatolásából fakadó reális elvárásoknak, másrészt nem lehetnek kiváltói, gerjesztői a válság intenzitása és területi kiterjedése növekedésének. El kell kerülni a helyzet túlértékelését, a radikális megoldásra való törekvést, valamint annak kezelési folyamatában állandóan biztosítani kell az alkalmazásra kerülő erőknek a veszélyeztetettség növekedésével arányos

növelését, mivel egy esetleges eszkalációs folyamatban képesnek kell lenniük a megfelelő ellenlépések kiváltására, illetve a békeállapotra történő gyors visszaállításkor a szükséges csökkentések végrehajtására.

A válságkezelés lehetséges katonai rendszabályai kimunkálásához a *válságkezelést* mint rendszert vizsgáltam, ami szerintem egy ismétlődő folyamatként két időben elkülönülő tevékenységi sor köré csoportosítható, *a tervezés, valamint a végrehajtás során tevékenységek időszakára:*

- *A válságkezelés tervezési időszakában, folyik az előkészítés-megelőzés, amikor az alábbi rendszabályok bevezetése lehetséges: a diplomácia, valamint a katona diplomácia által megvalósuló bizalomerősítő párbeszéd, a feszültséget stabilizáló vagy csökkentő tevékenységek, lépések megtétele; veszélyhelyzeti tájékoztató csoport létrehozása, a beérkező információk folyamatos elemzésére; intézkedések a kiegészítő adatok beszerzésére; tervek készítése-pontosítása, hatásköri keretek, kapcsolatok kiépítése a döntéshozó központok között, valamint szabályok alkotása az együttműködésre és a döntéshozatalra; kapcsolatfelvétel a rendvédelmi, polgári védelmi szervekkel; az azonnali reagáló erők, készenléti szolgálatok szolgálati rendjének tervezése; felkészítő foglalkozások levezetése az alkalmazásra kijelölt kötelékeknél; veszélyeztetett irány szemrevételezése; javaslattétel a hadszíntér előkészítési munkálatok végzésére; fokozottabban megismertetni a veszélyt kiváltó ország fegyveres erőit eszközeit; felkészülés ENSZ vagy NATO erőkkel való együttműködésre, illetve azok alárendeltségében való tevékenységre stb.*
- *A válságkezelés végrehajtás időszakában folyik a döntés előkészítése, valamint a döntés végrehajtása, amikor az alábbi rendszabályok bevezetése lehetséges:*
 - *Előkészítés során:* veszélyhelyzeti tájékoztató csoport aktiválása; készenléti erők szükségszerű megerősítése; a válságkezelő erők alkalmazására elgondolás előkészítése, tekintettel a prioritásokra és a

súlypontképzésre; terv kidolgozását, pontosítását; további szemrevételezések végrehajtása a lehetséges vezetési pontokon, bázislaktanyákban a határterületen, előrevonási útvonalakon; fokozottabb hadszíntér előkészítési munkálatok a veszélyeztetett irányba; a válságkezelésre kijelölt erők anyagi készleteinek feltöltése; készségi szolgálatok szigorítása, szükség szerinti folyamatos fenntartása; döntéshozó központok aktiválása; álcázási rendszabályok szigorítása; az általános felkészítés mellett meg kell kezdeni az állomány célirányos gyakorlati kiképzését; növelni kell az éleslövészetek, vegyes kötelékekkel végrehajtott gyakorlatok számát, nagy hangsúlyt helyezni a kis kötelékek összekovácsoltságának biztosítására; biztosítani az állomány számára a veszélyt kiváltó ország eszközeire – állományára vonatkozó minden információt, különös figyelemmel a kikézettségükre; felkészülni az ENSZ – NATO erőkkel való együttműködésre, illetve azok alárendeltségébe történő feladat végrehajtásra stb.

- *A feladat végrehajtás során:* a döntéshozó és vezetési szervek települése a vezetési pontokra; a közvélemény hangulatának alakítása; tanácsadó szakértők alkalmazása; azonnali reagálású erők riasztása; válságkezelő erők riasztása; együttműködő szervek kiértékelése; bázislaktanyák, körletek, kijelölt terepszakaszok elfoglalása, berendezése; vegyes határbiztosító osztagok létrehozása; ENSZ – NATO kötelékekkel való együttműködés, alárendeltségükbeni tevékenység a feladat végrehajtás során; ellátási kiszolgálási feladatok folyamatos végrehajtása stb.

Valamint a „teljes készenlét” rendszabályai mellett fel kell készülni az esetleges időben elnyúló tevékenységre is. Mindezek maguk után vonják, hogy egyre nagyobb szükség van – lesz - a gyorsreagálásra a beavatkozások határozott és hatékony végrehajtására, ugyanakkor azok megoldása egyre

hosszabb időtartamot vesz majd igénybe, melyhez felkészült állományra lesz szükség. Ez egyben azt jelenti, hogy a Magyar Honvédségnek egyaránt rendelkeznie kell gyors cselekvésre kész reagáló erőkkel, illetve hosszabb jelenlétre felkészített kötelékekkel.

Összegzésképp: Megállapíthatom témám kapcsán, hogy ma már minden politikai és katonai szakember egyetért azon értékeléssel, hogy a kétpólusú nemzetközi rendszer időszakához képest minimálisra csökkent egy világméretű fegyveres konfliktus veszélye, ugyanakkor lényegesen megnőtt és összetettebbé vált a kockázatok és veszélyforrások köre, s az azokból kialakuló lokális válságok fenyegető lehetősége, valamint azok bekövetkezése. Mindezt jól fémjelzi kontinensünkön a balkáni válság. Viszont a válság–megelőzésnek, válságkezelésnek napjainkban még nincsenek pontosan körülhatárolt és nemzetközi szerződésekben rögzített kimunkált módszerei, eszközrendszerei s így hazánkban is nagyon sok a tennivaló ezen a területen. A hazai elmélet bővítésén túl, szükséges a nemzetközi elméleti és gyakorlati tapasztalatok folyamatos gyűjtése-elemzése-feldolgozása, melyek alapján egy egységes válságkezelési tevékenységi rendszer kerülhet kidolgozásra, hogy a politikai és katonai vezetés, valamint a hozzájuk kapcsolódó intézmények határozottan és hatékonyan tudják kezelni a válságokat a jövőben.

Megállapítható az is, hogy a fegyveres erők (haderők) így a Magyar Honvédség is az új évezred küszöbén minden korábbinál bonyolultabb helyzetbe kerültek a jelenlegi új biztonsági környezetben. A Magyar Honvédségnek is jelentős mértékben meg kell változnia gondolkodásmódjában, struktúrájában, szerkezetében, a védelmi képességeket illetően, valamint át kell értékelnünk a hadsereg szerepét, funkcióit és feladatát, hogy a válságkezelésre alkalmas haderővel szembeni követelményeket is képes legyen maradéktalanul teljesíteni. E munkánk során most már nem szabad megfélemednünk arról sem, hogy a NATO tagjaként figyelembe kell vegyük a Szövetség, valamint a

partnerországok szerepét és potenciális hozzájárulásait az esetleges válságok kezelésében.

Mindezek érdekében ki kell alakítani a Magyar Honvédség új felépítésének megfelelő válság-megelőző és válságkezelő rendszert (*egységes vezetési - irányítási és végrehajtási rendszer, diszlokáció, speciális válságkezelő alegységek létrehozása stb.*), mely időben és hatásos módon eredményesen tud hozzájárulni az esetleges jelenlegi és jövőbeni válságok kezeléséhez, valamint a válságmegoldás új módszereit kell megtalálnunk, kimunkálnunk, amelyek segítségével a politikai, gazdasági, szociális (emberi jogi), ökológiai, katonai tényezők komplexitását is figyelembe véve meg lehet birkózni a különféle válsághelyzetekkel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. Kőszegvári Tibor: A biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek. Bp. Hadtudomány, 1996/3.

A biztonság és biztonságpolitika fogalmának, tartalmának fejlődéstörténete. ZMNE, Ea., 1998.

A válságkezelés aktuális problémái. Bp. Akadémiai Közlemények 202. szám.

Siposné dr. Kecskeméthy Klára – Dr. Szternák György – Zimán Ferenc: A válságok kialakulása, lehetséges formái és a válságkezelés elméleti alapjai. Bp. ZMNE. 1996.

Dr. Matus János: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése, új problémák a nemzetközi biztonságban. Bp.

Új Honvédségi Szemle, 1995/10.

Biztonság — Biztonságpolitika. ZMNE, Ea., 1998.

Az Országgyűlés 94/1998. (XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről. (Magyar Közlöny 1998.évi 120. szám.)

Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet: NATO kézikönyv. Bp. 1999.

Magyar Hadtudományi Társaság: Hadtudományi Lexikon. Bp. 1995.

Magyar Tudományos Akadémia: Fejlődés-Tanulmányok. Válság. Bp. 1987.

Dr. Teller Tamás: A kialakuló európai biztonsági rendszer. Bp. ZMNE. Jegyzet, 1998.

Végh Ferenc: Milyen Honvédséget akarunk. Bp. Új Honvédségi Szemle, 1997/6.

A Magyar Honvédség reformja. Bp. Hadtudomány, 1997/2.

A haderőreform folytatásának koncepciója. Bp. Hadtudomány, 1999/1.

Dr. Fülöp Imre: A Magyar Köztársaság biztonságpolitikája. Bp. ZMKA. Szemelvények, 1994/1.

Dr. Laczkó Mihály: Tanulmánykötet a válságkezelés katonai feladatainak témaköréből. Bp. ZMKA. 1996.

Dr. Bognár Károly: A veszélyek, fenyegetések újszerű értelmezése. Bp. Hadtudomány, 1998/2.

NATO Általános Válságkezelési Kézikönyv. HVK E–A IMCS, Bp. 1995.

USA Szárazföldi Haderő Minisztériuma: FM 100-5 Tábori Kézikönyv Hadműveletek. Bp. HVK. 1997.

George, C. Marshall Biztonsági Tanulmányok Európai Központja: Válságkezelés, konfliktusmegoldás és - megelőzés – Szeminárium – Bp. ECFSS. 1999.

Dr. Patyi Sándor: Előadás a ZMNE Doktori Iskolán, 1999. 02. 25.

Kennedi, Paul: A XXI. század küszöbén Bp. Napilág Kiadó 1997.

Kissinger, Henry: Diplomácia. Bp. PANEM–Mc GRAW–HILL–GRAFO 1997.

Honvédelmi Közlöny: 1993. évi CX. törvény a honvédelemről. 1994. CXXI. évf. 1. szám.

Magyar Közlöny: A Magyar Köztársaság Alkotmánya. 1990. 84. szám.

Magyar Közlöny: 1998. évi LXXXIX. törvény, mely az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről módosítása. 1998. 118. szám

Däniker, Gustav: Wende Golfkrieg. Vom Wesen und Gebrauch zukünftiger Streitkräfte. Report-verbag, Frankfurt am Main, 1992.

Lennart, Souchon: Biztonságpolitika és stratégia a XXI. század kezdetén. Bp. Hadtudomány 1995. 2. szám